

N:o 139.

Af herr **H. Hedlund**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående införande af den proportionella valmetoden vid val af stadsfullmäktige.

Den graderade röstskalan upprättar, som bekant, i de svenska kommunerna ett förmögenhetsvälde utan like i något annat land. Att efter hand begränsa denna och derigenom något jemnare bland skattdragarne fördela inflytandet på de kommunala angelägenheterna har visat sig vara ett segt och långsamt arbete. Först år 1900 genomfördes en begränsning af den kommunala rösträtten på landet, och hvad städerna vidkommer, har intet åtgjorts, sedan år 1869 högsta röstetalet begränsades till 100 röster och en femtiondedel af valkretsens hela röstetal. Andra Kammaren har åren 1891 och 1899 uttalat sig för en ytterligare begränsning af den kommunala rösträtten i stad, utan att det dock haft någon påföljd.

Det finnes emellertid en utväg att i de kommuner, hvilkas angelägenheter handhafvas af fullmäktige, sålunda i främsta rummet stadskommunerna, åvägbringa något rättvisare förhållanden äfven med den graderade skalans ensidiga röstfördelning. Det sker genom införande af ett *proportionellt valsysteem* vid val af kommunalrepresentation. De höga röstetalen beherska visserligen fortfarande valen. Men medan de för närvarande till regel ega makt att besätta samtliga platser i kommunalrepresentationen, om de hålla tillsammans, skulle i sådant fall ett mindretal af jämförelsevis få röster, afgifna af många röstande, kunna insätta någon eller några af de sina.

Den graderade röstskalans svåraste olägenheter äro väl, att klickvälde lätt kan uppstå och att den stora mängden af smärre röstegare,

hvilken finner sig vanmäktig inför de höga röstetalen, intages af likgiltighet, ofta åtföljd af bitterhet och misstro, hvaraf medborgarandan lider. Proportionsvalet leder till insättandet i representationen af ett mindretal, som kan öfva kritik och föra de smärre röstegarnes talan. Det har också med rätta anmärkts, att vid stadsfullmäktigval, då en mängd platser skola besättas, hvarje lista till regeln upptager blott några verkligt betydande namn och för resten fylles med obetydligheter. Proportionsvalet skulle införskaffa i kommunalrepresentationen så väl flertalets som mindretalets mest betydande kandidater samt sålunda inverka förmånligt på dennas sammansättning.

Äfven der partiskilnaden vid kommunala fullmäktigval icke går vågrätt utan lodrätt genom samhället, så att de höga röstetalen stå delade sinsemellan liksom de små, framstår ändamålsenligheten och rättvisan af det proportionella valsättet i påfallande grad. Halfva antalet fullmäktige skall på en gång tillsättas, och för närvarande kan det hänga på ett fåtal röster, om hela majoritets- eller hela minoritetslistan går igenom, medan ett proportionellt valsystem skulle tillförsäkra ett dess större antal af mindretalets män inträde i representationen, ju närmare hvarterda partiets röst-siffror stå hvarandra.

Okontrollerad makt leder alltför lätt till missbruk, och i synnerhet i mindre samhällen, der den graderade röstskalan för närvarande låter stadsfullmäktige omvälja och komplettera sig sjelfva, är det angeläget, att vålanordningar träffas, hvilka tillförsäkra åtminstone några af mindretalets målsmän inträde i representationen. Den kritik och yttranderätt, hvilken vid kommunalstämma och allmän rådstuga tillkommer hvarje röstberättigad medlem af kommunen, skulle på sådant sätt få någon ersättning. Medan det proportionella valsystemet eljest plägar förordas såsom ett skydd för mindretalets rätt, skulle det i våra kommuner, så länge den graderade röstskalan råder i nuvarande eller lindradt skick, blifva efter omständigheterna ett skydd för flertalets rätt, hvilket ej minskar dess existensberättigande.

Proportionsvals-system vid val till Riksdagens Andra Kammare är hos oss uteslutet på grund af den rådande valkretsindelningen, så när som på några få större städer. Dess införande i afseende å dem skulle skapa en undantagslagstiftning, påverkande ett hela riket omfattande valresultat, och vore därför förkastligt. De kommunala proportionsvalen åter vidkomma endast kommunerna sjelfva. Den politiska betydelsen finge de i allt fall, att om i framtiden det anses önskligt att tillämpa det proportionella vals-systemet vid politiska val, då har man genom dess användning vid de kommunala valen vunnit en värdefull praktisk kännedom om för-

faringsättet dervid äfvensom kanske äfven funnit på värdefulla förbättringar af detsamma.

Här är icke stället att ingå på någon skärskådning af de olika metoder för proportionsval, emellan hvilka man har att välja. Jag vill endast hänvisa till den afhandling i detta ämne af skriftställaren Emil Svensén, som läses i första bandet af Statsvetenskaplig tidskrift (1897—99 sidd. 103—129 och 155—182), äfvensom till det af förf:n sjelf der föreslagna system hvilket innehåller vissa förbättringar af hittills tillämpade eller föreslagna system, och synes utmärka sig för enkelhet och lättfattlighet, medan det icke, så vidt jag vet, mötts af vägande anmärkningar.

Samma skäl för användningen af proportionsval gälla för de landskommuner, hvilka välja fullmäktige, som för städerna. Då emellertid de senares valmyndigheter kanske äro i allmänhet bättre rustade för att rätt tillämpa den proportionella valproceduren, hvilken alltid måste stå efter det vanliga majoritetsvalet i enkelhet, torde vara lämpligast att tills vidare inskränka det nya valsättets användning till städerna.

På grund af det anförda tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i kongl. förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, att den proportionella valmetoden tillämpas vid val af stadsfullmäktige.

Stockholm den 27 jan. 1902.

Henrik Hedlund.